

YMCHWIL GYMDEITHASOL RHIF:

31/2017

DYDDIAD CYHOEDDI:

27/06/2017

Modelu'r angen am gyngor ar faterion lles cymdeithasol

Crynodeb gweithredol

1. Amcanion yr ymchwil a'r fethodoleg

1.1 Mae'r papur hwn yn crynhoi ymchwil i'r angen am gyngor lles cymdeithasol yn awdurdodau lleol Cymru. Mae amcanion yr astudiaeth fel a ganlyn:

- a) Amcangyfrif yr angen am gyngor yn y chwe chategori lles cymdeithasol isod ym mhob un o'r 22 ardal awdurdod lleol.

Dyma'r categorïau lles cymdeithasol hynny:

- i. Budd-daliadau Lles
- ii. Dyled
- iii. Defnyddwyr/cwsmeriaid a Chyllid (gan gynnwys cyngor ariannol)
- iv. Tai a Chymdogion
- v. Cyflogaeth
- vi. Gwahaniaethu

- b) Dadgyfuno'r amcangyfrifon ar lefel awdurdod lleol yn ôl tri math o gyngor y gellir ei roi:

- i. ar lefel gwybodaeth (ar bolisiau, hawliau ac arferion)
- ii. cymorth cyffredinol (ar amgylchiadau penodol cleientiaid, a all gynnwys rhywfaint o waith achos)
- iii. cymorth arbenigol yn ôl categori (pan fo'r cyngor a roddir ar lefel sydd angen gwybodaeth fanwl am faes cyfreithiol)

- c) Dadgyfuno'r amcangyfrifon ymhellach o ran y cymorth cyffredinol a'r cyngor arbenigol, os yw'n ymarferol, er mwyn amcangyfrif cydbwysedd yr angen am y canlynol:

- i. cyngor ataliol
- ii. cyngor adweithiol

- 1.2 Gwnaed hyn drwy amcangyfrif, yn seiliedig ar fodel, nifer yr achosion o wahanol fathau o broblemau traddodwy (*justiciable problems*). Caiff y modelau eu gosod i ddata wedi'i godi o'r Arolwg Cyfiawnder Cymdeithasol a Sifil¹, a oedd yn cynnwys atebion wedi'u hysgogi (gan ddefnyddio cardiau dangos) i gwestiynau ynghylch a oedd ymatebwyr yr arolwg wedi dioddef gwahanol fathau o broblemau traddodadwy. Defnyddir y cwestiynau hyn i godi'r newidynnau dibynnol ar gyfer y modelau. Mae'r newidynnau annibynnol yn deillio o ddata demograffig wedi'i gynhyrchu gan yr Arolwg Panel Cyfiawnder Cymdeithasol a Sifil, gyda pheth data ychwanegol yn deillio o ffynonellau'r Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS). Mae'r dewis o newidyn annibynnol wedi'i lywio gan astudiaethau blaenorol, eu pŵer rhagfynegol, ac arwyddocâd ystadegol cysylltiadau ar ôl eu profi. Mae'r modelau terfynol yn fodelau atchweliad llinol sydd wedi'u cyffredinoli ar lefel awdurdodau lleol, ond maent yn cynnwys ffactorau risg i unigolyn sy'n deillio o rownd flaenorol o fodelu logistaidd ar lefel yr unigolyn. Gwnaed dadansoddiad o werthoedd a ragwelir a gwerthoedd a welwyd yn seiliedig ar y data hwn o 2010, a hynny er mwyn dangos gallu'r modelau i ragweld yn gywir nifer yr achosion o broblemau traddodadwy.
- 1.3 Nid oes digon o samplau ledled Cymru yn yr Arolwg Cyfiawnder Cymdeithasol a Sifil, ac nid yw ychwaith yn ddiweddar ac nid oes disgwyl iddo gael ei gynnal yn ddigon aml, i ddarparu amcangyfrifon credadwy cyson am nifer yr achosion cyfredol o broblemau traddodadwy. O'r herwydd, caiff y cyfernodau atchweliad a gafwyd o'r broses fodelu eu cymhwyso i ail set ddata er mwyn gwneud mwy o amcangyfrifon cyfredol ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru. Mae'r ail set ddata hon yn bennaf yn cynnwys newidynnau o Arolwg Cenedlaethol Cymru² sy'n fwy diweddar ac yn cael ei gynnal yn amlach ac sydd wedi'i ategu gan ddata ONS sydd ar gael yn rhwydd. Nid yw'r ail set ddata hon ei hun yn cynnwys unrhyw wybodaeth am broblemau traddodadwy ond, trwy ei chynllun, mae'n cynnwys pob un o'r newidynnau annibynnol a ddefnyddir yn y modelau atchweliad. Mae hyn yn rhoi modd cyfrifo amcangyfrifon o nifer yr achosion (h.y. cyfradd y problemau traddodadwy yn y boblogaeth) ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru drwy gymhwyso³ cyfernodau a gynhyrchwyd yn ystod y broses modelu i newidynnau yn yr ail set ddata.
- 1.4 Yna caiff amcangyfrifon nifer yr achosion o broblemau traddodadwy eu cymhwyso i amcangyfrifon poblogaeth ar gyfer pob awdurdod lleol i roi amcangyfrifon o gyfanswm nifer y gwahanol broblemau ym mhob ardal. Gwnaed rhai addasiadau bychain, disgynnol hefyd i gyfrif am y posibilrwydd o gyfrif dwbl rhwng categorïau'r problemau traddodadwy. Yn olaf, caiff niferoedd amcangyfrifedig y problemau traddodadwy ym mhob categori eu dadgyfuno yn ôl y math o gyngor a allai fod yn berthnasol i'r problemau hyn. Wrth wneud hynny, gellir gwneud amcangyfrifon ynghylch faint o gyngor arbenigol ac ataliol sydd eu hangen i fynd i'r afael yn llawn â'r problemau traddodadwy.

2. Prif ganfyddiadau

Nifer yr achosion amcangyfrifedig o broblemau traddodadwy

- 2.1 Mae'r tablau isod yn dangos nifer yr achosion amcangyfrifedig o bum math o broblemau traddodadwy ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru. Mae 'nifer yr achosion' (*prevalence*) yn cyfeirio at y nifer o broblemau y disgwylir i ddigwydd am bob 100 o drigolion (16 oed neu hŷn) mewn cyfnod o 18 mis. Er enghraifft, byddai disgwyl i 100 o drigolion (16 oed neu hŷn) o Ynys Môn a ddewiswyd ar hap ddioddef saith o broblemau traddodadwy â budd-daliadau mewn cyfnod o 18 mis.

¹ Coleg Prifysgol Llundain. Cyfadrn y Gyfraith. (2015). *English and Welsh Civil and Social Justice Panel Survey: Waves 1-2, 2010-2012*. [casglu data]. Gwasanaeth Data'r DU. SN: 7643, <http://doi.org/10.5255/UKDA-SN-7643-1>

² Llywodraeth Cymru (2015) *Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru 2014-15*

³ Drwy ddefnyddio'r fformiwla atchweliad (*regression formulae*)

2.2 Nid yw hyn o reidrwydd yn golygu bod saith y cant o drigolion Ynys Môn yn dioddef o broblemau traddodadwy â budd-daliadau, gan y gall rhai trigolion gael sawl problem â budd-daliadau. Yn yr un modd, efallai mai rhai o'r trigolion sy'n cael problemau â budd-daliadau yw'r un trigolion sy'n cael mathau eraill o broblemau, megis problemau cyflogaeth neu ddyled. Mae'r tabl felly yn cyfateb nifer yr achosion o broblemau ymysg poblogaethau lleol, ond nid canran y trigolion sy'n eu dioddef.

Tabl 2.1⁴: Nifer yr achosion amcangyfrifedig o broblemau traddodadwy am bob 100 o bobl mewn cyfnod o 18 mis, yn ôl awdurdod lleol

Ardal	Budd-daliadau	Cyflogaeth	Tai a Chymdogion	Dyled	Defnyddwyr a Chyllid
Ynys Môn	7.19	7.23	13.10	8.80	2.33
Gwynedd	7.77	7.62	22.55	10.15	2.03
Conwy	7.29	6.50	16.30	9.34	2.11
Sir Ddinbych	6.83	6.60	11.90	8.63	2.00
Sir y Fflint	7.15	7.31	17.40	11.62	1.99
Wrecsam	8.10	7.15	22.67	14.94	2.30
Powys	5.83	5.61	14.72	9.02	1.47
Ceredigion	5.22	5.12	18.53	8.17	1.41
Sir Benfro	6.26	5.53	13.15	10.95	1.84
Sir Gaerfyrddin	6.35	6.04	12.66	10.29	2.08
Abertawe	8.09	6.34	22.47	9.31	1.97
Castell-nedd Port Talbot	7.44	6.91	14.85	11.19	2.15
Pen-y-bont ar Ogwr	8.54	7.15	17.19	13.01	2.30
Bro Morgannwg	6.81	7.04	13.18	7.63	1.26
Caerdydd	6.80	6.37	19.08	7.14	1.40
Rhondda Cynon Taf	8.42	6.87	14.74	11.22	1.65
Merthyr Tudful	8.55	6.12	12.21	12.08	2.24
Caerffili	8.35	6.14	16.03	12.05	2.04
Blaenau Gwent	7.67	6.55	18.91	12.85	2.03
Torfaen	8.97	7.36	18.28	14.69	2.82
Sir Fynwy	5.84	6.06	20.45	10.96	1.56
Casnewydd	8.00	7.50	18.29	10.05	1.70

Nifer amcangyfrifedig y problemau traddodadwy

2.3 Mae'r tabl isod yn dangos nifer amcangyfrifedig y problemau traddodadwy yn y pum categori ym mhob awdurdod lleol. Caiff hyn ei gyfrifo drwy gymhwyso cyfraddau nifer yr achosion at nifer amcangyfrifedig y trigolion 16 oed a throsodd sydd ym mhob awdurdod lleol (gyda pheth pwysiad bychan). Mae'r tabl yn dangos, fel enghraifft, y byddai disgwyl i 12,724 o broblemau cyflogaeth godi yn Abertawe yn ystod cyfnod o 18 mis.

⁴ Mae graddiant lliw ym mhob colofn. Mae coch yn dynodi cyfradd cymharol uchel o fath penodol o broblem traddodadwy, tra bod gwyrdd yn dynodi cyfradd gymharol isel. Mae'r ffigyrau hyn yn amcangyfrifon ac felly gallant fod yn agored i anghywirdebau. Gall amgylchiadau lleol cymhleth gael effaith fawr ar broblemau traddodadwy a gall amcangyfrifon ar sail model fod yn gywirach i rai ardaloedd nag i eraill.

- 2.4 Mae'r ffigyrau yn ymwneud ag amserlen 18 mis. Canfu arolwg diweddar fod chwech o bob 10 o ymatebwyr (61 y cant) yn adrodd bod eu problem wedi dod i ben erbyn iddynt gael eu cyfweld ar ddiwedd y cyfnod o 18 mis⁵. Gellir amcangyfrif felly fod tua phedwar o bob 10 (39 y cant) o'r problemau a nodir yn y tabl uchod ar y gweill ar unrhyw adeg benodol.

Tabl 2.2: Nifer amcangyfrifedig y problemau traddodadwy mewn cyfnod o 18 mis, yn ôl awdurdod lleol

Ardal	Budd-daliadau	Cyflogaeth	Tai a Chymdogion	Dyled	Defnyddwyr a Chyllid
Ynys Môn	3998	4193	7421	4860	1345
Gwynedd	7599	7772	22465	9858	2061
Conwy	6801	6325	15490	8653	2043
Sir Ddinbych	5082	5122	9019	6377	1545
Sir y Fflint	8617	9189	21362	13908	2490
Wrecsam	8558	7879	24400	15677	2523
Powys	6210	6233	15973	9542	1625
Ceredigion	3183	3256	11510	4948	893
Sir Benfro	6128	5646	13113	10646	1870
Sir Gaerfyrddin	9279	9205	18844	14932	3155
Abertawe	15568	12724	44047	17792	3935
Castell-nedd Port Talbot	8296	8036	16868	12392	2489
Pen-y-bont ar Ogwr	9539	8330	19560	14432	2667
Bro Morgannwg	6791	7322	13388	7556	1304
Caerdydd	18992	18556	54285	19805	4059
Rhondda Cynon Taf	15605	13280	27829	20652	3174
Merthyr Tudful	3951	2950	5748	5544	1075
Caerffili	11689	8964	22858	16752	2964
Blaenau Gwent	4229	3766	10620	7036	1162
Torfaen	6450	5520	13391	10491	2105
Sir Fynwy	4312	4666	15380	8036	1196
Casnewydd	9059	8858	21097	11302	1998

Cyfanswm nifer amcangyfrifedig y problemau traddodadwy

- 2.5 Mae'r tabl canlynol yn dangos cyfanswm nifer y problemau traddodadwy amcangyfrifedig ar draws pob un o'r pum categori a ddefnyddiwyd yn yr astudiaeth hon, a'r nifer a amcangyfrifir i gynnwys gwahaniaethu, hefyd. Er enghraifft, mae'r siart yn dangos y disgwylir i drigolion Blaenau Gwent ddioddef 26,812 o broblemau traddodadwy yn ystod cyfnod o 18 mis, a 1,044 o'r rhain hefyd yn cynnwys gwahaniaethu.
- 2.6 Mae cwmphas yr astudiaeth hon wedi'i gyfyngu i bump o gategoriâu problemau traddodadwy a ddisgrifiwyd. Nid yw'r ffigyrau felly yn cynnwys problemau eraill, megis problemau gyda'r system

⁵ Franklyn, F., Budd, T., Verrill, R. ac Willoughby, M. (2017) *Findings from the Legal Problem and Resolution Survey, 2014-15* Llundain: Y Weinyddiaeth Gyfiawnder <http://www.justice.gov.uk/publications/research-and-analysis/moj>

ysgol, gyda thriniaethau clinigol neu faterion cyfreithiol sy'n codi o faterion ysgariad neu amddiffyn plant.

- 2.7 Mae amcangyfrifon ynghylch nifer y problemau gwahaniaethu yn seiliedig ar gyfran y gwahanol fathau o broblemau sy'n tueddu i gynnwys gwahaniaethu hefyd, ledled Cymru a Lloegr. Felly, er bod yr amcangyfrifon yn cymryd i ystyriaeth y cymysgedd unigryw o wahanol fathau o broblemau ym mhob ardal, nid ydynt yn cymryd i ystyriaeth amgylchiadau arbennig a allai gael dylanwad ar wahaniaethu yn lleol. Er enghraifft, byddai disgwyl hefyd i bresenoldeb poblogaethau mawr o ymfudwyr ac i ba raddau y mae integreiddio wedi bod yn llwyddiannus fod yn ffactorau pwysig yn nifer yr achosion o rai mathau o wahaniaethu ac ni fyddai hyn o bosibl wedi'u hadlewyrchu'n ddigonol yn yr amcangyfrifon

Tabl 2.3: Nifer amcangyfrifedig y problemau traddodadwy a'r nifer yr amcangyfrifir sy'n cynnwys gwahaniaethu mewn cyfnod o 18 mis

Awdurdod lleol	Cyfanswm nifer y problemau traddodadwy	Nifer y problemau hynny y gallai gwahaniaethu fod yn rhan ohonynt
Ynys Môn	21818	923
Gwynedd	49755	1950
Conwy	39313	1579
Sir Ddinbych	27144	1144
Sir y Fflint	55566	2235
Wrecsam	59038	2264
Powys	39584	1570
Ceredigion	23790	899
Sir Benfro	37403	1493
Sir Gaerfyrddin	55415	2264
Abertawe	94066	3589
Castell-nedd Port	48081	1961
Pen-y-bont ar Ogwr	54528	2183
Bro Morgannwg	36360	1536
Caerdydd	115697	4543
Rhondda Cynon Taf	80540	3282
Merthyr Tudful	19268	787
Caerffili	63228	2500
Blaenau Gwent	26812	1044
Torfaen	37957	1509
Sir Fynwy	33589	1278
Casnewydd	52313	2110

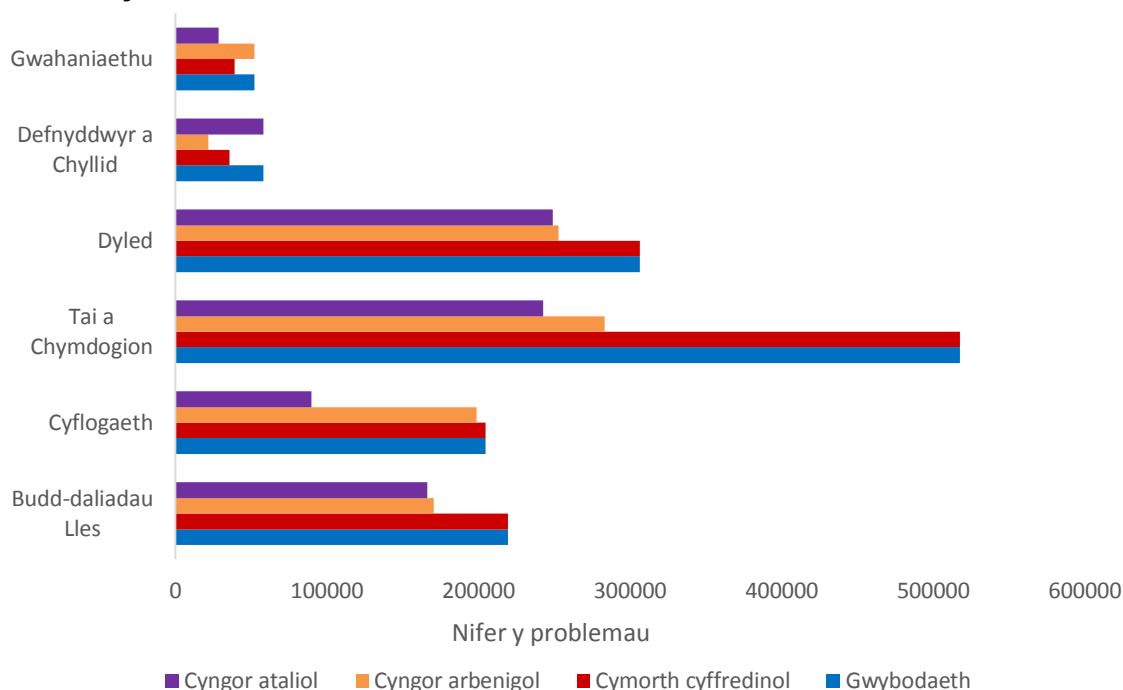
Mathau o gyngor

- 2.8 Ymarferwyr medrus sydd orau am farnu'n gywir y ffurf cyngor fwyaf priodol i'w roi, a hynny ar sail achos-wrth-achos, a thrwy ddeall y broblem yn dda a'r unigolyn sy'n dioddef y broblem honno. Nid yw'r dull a ddefnyddir gan yr astudiaeth hon yn cyrraedd y lefel honno o gynildeb ac felly dylid trin y ffigyrau canlyniadol fel canllaw yn unig. Defnyddiwyd dull sy'n seiliedig ar broblemau, ac ymarferwyr wedi dosbarthu pob un o'r 104 o broblemau penodol yn ôl y math(au) o gyngor a fyddai'n debygol o fod yn berthnasol (gwybodaeth, cyngor cyffredinol, cymorth arbenigol a chyngor ataliol). Mae'r

Fframwaith Sicrhau Ansawdd Gwybodaeth a Chyngor ar gyfer Cymru⁶ yn datgan bod bodolaeth yr ystod hon o fathau o gyngor yn bwysig er mwyn sicrhau bod pobl yn cael mynediad at y cymorth cywir ar yr adeg iawn. Mae'r diffiniadau o'r mathau gwahanol o gyngor a roddir isod yn seiliedig ar y rhai a roddir yn y Fframwaith⁷.

- 2.9 Mae darparu gwybodaeth yn briodol i bob problem draddodadwy. Mae'r siart isod yn dangos lefelau anghenion uchel iawn ar draws yr holl categorïau. Fodd bynnag, mae anghenion cymorth yn amrywio rhwng y gwahanol categorïau problemau. Er enghraifft, mae'n bosibl y bydd angen cyngor mwy ataliol ar gyfer problemau dyledion nag ar gyfer problemau tai a chymdogion, er bod problemau tai a chymdogion ar y cyfan yn fwy cyffredin. Yn yr un modd, mae cyngor arbenigol yn anghymesur o bwysig ar gyfer problemau a all gynnwys gwahaniaethu, er y gallai cyngor ataliol fod â mwy o rôl wrth frwydro yn erbyn problemau defnyddwyr / cwsmeriaid a chyllid.

Ffigwr 2.4: Yr angen amcangyfrifedig am wahanol fathau o gyngor ar broblemau traddodadwy yng Nghymru mewn cyfnod o 18 mis

- 2.10 Gan y gellir mynd i'r afael â phroblemau drwy fwy nag un math o gyngor, mae'r ffigyrau a gyflwynir uchod yn llawer uwch na chyfanswm nifer y problemau traddodadwy amcangyfrifedig. Y casgliad o hyn yw nad yw problemau o reidwydd angen cael pob math o gyngor i'r lefelau a ddangosir yn y tabl. Er bod yr union berthynas rhwng gwahanol fathau o gyngor yn aneglur, disgwylir y byddai buddsoddi, dros amser, mewn gwybodaeth a chyngor ataliol, hyd at uchafswm yr hyn a awgrymir gan y tabl, yn lleihau'r angen am gyngor cyffredinol neu arbenigol o'r cyfansymiau a ddangosir yn y tabl. Fodd bynnag, nid yw'r adroddiad hwn yn gwneud unrhyw argymhellion ynghylch y cymysgedd gorau posibl o wahanol fathau o ddarpariaeth cyngor.

⁶ Llywodraeth Cymru (2016c) Y Fframwaith Sicrhau Ansawdd Gwybodaeth a Chyngor (Cymru) <http://llyw.cymru/topics/people-and-communities/communities/advice-services/information-advice-quality-framework/?lang=cy>

⁷ Mae'r categorïddio a ddefnyddir yn yr adroddiad hwn yn agos at rai Fframwaith Sicrhau Ansawdd Gwybodaeth a Chyngor ar gyfer Cymru, sy'n awgrymu categorïddio mwy cymhleth ar fathau o gyngor gan fod â phum categorï gwahanol.

3. Casgliadau

- 3.1 Mae'r canfyddiadau yn dangos dosbarthiad gwahanol fathau o broblemau traddodadwy ledled Cymru. Mewn termau absoliwt, mae niferoedd uchaf y problemau i'w gweld mewn canolfannau poblog fel Caerdydd ac Abertawe, ac yna Rhondda Cynon Taf. Fodd bynnag, nid y rhain o reidrwydd yw'r ardaloedd sydd â'r cyfraddau uchaf o ran nifer achosion. Er enghraifft, mae Wrecsam yn dioddef cyfraddau arbennig o uchel o broblemau tai a chymdogion a phroblemau dyled, tra bod gan Torfaen gyfraddau uchel o broblemau yn ymwneud â budd-daliadau, cyflogaeth, dyled, a defnyddwyr a chyllid.
- 3.2 Mae'r canfyddiadau hefyd yn rhoi syniad ymhle y mae'r angen mwyaf am gyngor ataliol ac arbenigol. Mewn termau cymharol, mae cyngor arbenigol yn fwyaf pwysig ar gyfer problemau dyled, cyflogaeth a gwahaniaethu, ond mewn termau absoliwt, mae galw mawr hefyd am gyngor arbenigol i broblemau tai a chymdogion, yn enwedig yng Nghaerdydd ac Abertawe. Mae cyngor ataliol yn fwyaf pwysig i broblemau defnyddwyr a chyllid, problemau dyledion a phroblemau budd-daliadau lles. Mewn termau absoliwt, fodd bynnag, tebyg yw lefelau'r galw am gyngor ataliol ar gyfer problemau dyled a phroblemau tai a chymdogion. Mae'r angen am gyngor ataliol ar broblemau tai a chymdogion i'w gael gan mwyaf yn arbennig yng Nghaerdydd ac Abertawe, er bod yr angen am gyngor ataliol ar ddyled wedi'i ledaenu'n fwy cyfartal ar draws ardaloedd eraill, megis Rhondda Cynon Taf, Caerffili, Pen-y-bont ar Ogwr, Sir Gaerfyrddin, Wrecsam, a Sir y Fflint.
- 3.3 I gloi, mae'r adroddiad hwn yn dangos methodoleg a ddatblygwyd yn annibynnol ynghyd â chasgliad o amcangyfrifon ar lefelau angenrheidiol cyngor ar broblemau traddodadwy ledled Cymru. Fodd bynnag, dylid trin y ffigyrau a gyflwynir fel *amcangyfrifon* yn unig ac mae'n bosibl na fydd y modelau ystadegol y mae'r amcangyfrifon yn seiliedig arnynt wedi cyfrif am ffactorau lleol cymhleth. Er y disgwylir i'r ymchwili hwn fod yn ffynhonnell wybodaeth ddefnyddiol i'r Rhwydwaith Cyngori Cenedlaethol, Llywodraeth Cymru, darparwyr gwasanaethau lleol a chyllidwyr eraill wrth gynllunio eu hadnoddau, dylid ei osod yn briodol o fewn trafodaeth polisi ehangach sy'n ystyried difrifoldeb posibl problemau, eu cydgysylltiad, a dealltwriaethau lleol.

Awduron yr Adroddiad:

wavehill
social and economic research
ymchwil cymdeithasol ac economaidd

**the civic
research
initiative**

Ar gael yn: <http://llyw.cymru/statistics-and-research/modelling-need-advice-social-welfare-topics>

Barn yr ymchwilydd a fynegir yn yr adroddiad hwn ac nid yw o reidrwydd yn farn Llywodraeth Cymru

I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch â:

Semele Mylona

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru, Parc Cathays

Caerdydd, CF10 3NQ

Ebost: semele.mylona@wales.gsi.gov.uk